

Основною метою університетської політики є підтримка саморозвитку співробітників, тобто персональної відповідальності за підвищення своєї кваліфікації в рамках ВНЗ.

Список використаних джерел

1. Астахова, В. И. Особенности положения преподавателей вузов Украины [Текст] / В. И. Астахова // Социологические исследования. - 2007. - № 8. - С. 114-120.
2. Вашурина, Е. В. Вопросы стратегического развития университетского персонала [Текст] / Е. В. Вашурина // Университетское управление. - 2005. - № 4(37). С. 87-97.
3. Верякина В. Н. Динамика развития человеческого потенциала и приоритеты высшего образования [Текст] / В. Н. Верякина // Высшее образование в России. - 2005. - № 2. - С. 29-31.
4. Матушинский, Г. «Поддержка» и /или «повышение квалификации» [Текст] / Г. Матушинский // Высшее образование в России. - 2002. - № 5. - С. 103-106.
5. Мосичева, И. Сетевой поход к организации повышения квалификации преподавательского корпуса [Текст] / И. Мосичева, В. Шестак, А. Сигов, А. Берзин, В. Панков, В. Куренков // Высшее образование в России. - 2008. - № 1. - С. 109-112.
6. Плугина, М. Организация системы повышения квалификации преподавателей [Текст] / М. Плугина // Высшее образование в России - 2005. - № 1. - С. 126-130.

УДК 159.955:044:374.32(045)

Ю. Б. ІВАНЧУК

ПЛАНЕТАРНЕ МИСЛЕННЯ ТА ЕТАПИ ЙОГО ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В ПРОЦЕСІ ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ У ВНЗ

Анотація. Стаття присвячена розвитку ноосферного світогляду та формуванню планетарного мислення у майбутніх фахівців з інформаційної безпеки в процесі фундаментальної підготовки у вищому технічному навчальному закладі.

Ключові слова: ноосферний світогляд, планетарне мислення, фундаментальна підготовка, фрагментарне мислення.

Аннотация. Статья посвящена развитию ноосферного мировоззрения и формированию планетарного мышления у будущих специалистов по информационной безопасности в процессе фундаментальной подготовки в высшем техническом учебном заведении.

Ключевые слова: ноосферных мировоззрение, планетарное мышление, фундаментальная подготовка, фрагментарное мышление.

Annotation. The article is devoted to the development of noosphere outlook planetary formation and thinking of the future of information security professionals in the process of basic training at higher technical schools.

Keywords: Noosphere worldview, planetary thinking, basic training, fragmented thinking.

Актуальність проблеми. Однією з основних проблем ХХ століття є те, що людина стала головною причиною порушення світового балансу, екологічна криза сьогодні набула загальнопланетарного масштабу, що створюючи реальну загрозу виживання людства. Фрагментарне мислення, на якому, переважно, побудована класична наукова парадигма ХІХ-ХХ століття (так звана Ньютонівсько-Картезіанська механічна модель світу), призвело до утилітарного ставлення людей до природи, механістичного розуміння зв'язків природи та людини, держави і суспільства, формування своєрідної психології буття, де раціональне мислення виступає панівним чинником над чуттєвим.

Відомо, що оболонка Землі, яка знаходиться в стійкій рівновазі з космосом, слугує природнім орієнтиром стійкості для макроскопічних природних процесів, до яких можна віднести і мислення. Природні системи, що відповідають мисленню, не будучи врівноваженими щодо земних оболонок, неминуче втрачають стійкість під впливом навколишнього середовища, що впливає, в свою чергу, на вирішення людством глобальних планетарних і космічних проблем.

На думку сучасного педагога та філософа В.Андрущенка, бездуховність людства перетворюється на «демонічну силу історії». Що збуджує конфлікти, втягує народи у руйнівні війни, формує споживацьке ставлення до природних багатств. Людину у XX столітті фактично «звели» до фізичного тіла, її потреби - до пошуку комфорту за будь-яку ціну [1, с. 8].

Визначаючи планетарне мислення як здатність людини зв'язувати образи, уявлення, поняття за допомогою природного поєднання відносної рівноваги, що сформувалися в філософських системах, релігіях, природничо-наукових концепціях, творах літератури та мистецтва, в яких ці рівноваги взаємодоповнюють одне одного і утворюють, з точки зору планетарних масштабів, єдиний світогляд, ми, якби, синтезуємо багато різних граней та яскравих етапів історичного розвитку, серед яких основними є:

- аналіз взаємодії людини і навколишніх його природного та соціального середовищ, виходячи з особливостей саме цих взаємодій;
- аналіз планетарного мислення через призму врівноважених взаємодій в науці і релігіях;
- дослідження взаємозв'язку великих прозрінь літератури та мистецтва з філософією.

Таким чином, планетарне мислення не означає спроби формального об'єднання філософії, релігій, природознавства, літератури і мистецтва, воно представляє деякий «єдиний погляд» на природу, який формувався б нею самою і, внаслідок цього, його можна було б вважати природною системою координат.

Аналіз досліджень та публікацій. Аналіз наукових досліджень та публікацій [2, 3, 4], дозволяє дійти висновку, що у становленні планетарного мислення людини можна виділити два основних етапи. На першому етапі воно ще не усвідомлюється як певне ціле, проте починають розвиватися ідеї та концепції, спрямовані на пошук істини в загальнопланетарному масштабі, в яких містяться лише елементи планетарного мислення, спираючись на які формуються його рівні. Людина на цьому етапі сприймає не все навколишнє середовище, а тільки один його рівень, встановлюючи рівноважний взаємозв'язок саме з ним. Таке спрощення уявлень про природу дозволяло людині зв'язатися з фундаментальною рівновагою і як наслідок -- з природною координатною системою, але часто цей зв'язок виявлявся нестійким й випадковим. В історії філософії є ідеї, які можна розглядати як формуючі взаємопов'язані відносні рівноваги і засноване на них планетарне мислення.

Другий етап становлення планетарного мислення людини, що припадає на кінець XIX ст., відноситься створення конструкцій з проміжних рівноваг в природознавстві і філософії. [6, 7]. Як приклади епох, у яких були сформовані найважливіші елементи планетарного мислення, можна назвати «осьовий час» (між 800 і 200 рр. до н.е.), зліт природничо-наукової думки в епоху еллінізму і в перші століття нашої ери, велику рівновагу між розумом і вірою у XIII ст. У ці епохи активно розвивалися всі до цього часу доступні людині типи взаємодій з навколишнім світом.

Свідоме формування планетарного мислення можна виявити в працях П.-Тейяра де Шардена, у світогляді російського космізму - ідеї П. Новгородцева, В. Муравйова, А. Горського, А. Чижевського, Н. Холодного, що можна розгляда-

ти і як внесок у формування планетарного мислення. Так В. Муравйов [2] *р* найбільш важливої проблеми відносив створення вторинної природи (за проєктами нашого розуму), а також точну відповідність свідомості та дійсності, незважаючи на величезне значення в обох випадках моменту множинності. А. Горський [3] в своїх дослідженнях стверджував, що мистецтво і науки організують релігію, підкреслюючи, що організаційний і художній принципи вище наукового принципу. Роль А. Чижевського [4] в розвитку планетарного мислення була особливо значною. У зв'язку з розвитком однієї з основних ідей - визнання стійкої зв'язку людини і космосу.

У антропокосмізмі, що розвивається в роботах Н. Холодним [5], особливим значення для формування планетарного мислення також мало відновлення ід природного зв'язку людини з природою, тобто у антропокосмізмі людина пер¹ стає бути центром світогляду, - вона стає просто однією з його органічних складових частин і не користується ніякими привілеями ні в сенсі свого становища серед інших істот, ні в сенсі походження. Але тоді протиставлення людини природі втрачає свій сенс. Проголошується необхідність відновлення її природної зв'язку з природою, тобто вона вже не одностороння, як у первісної людини, двостороння, взаємна. Коли людина стає на точку зору такого зв'язку у неї з'являється усвідомлення необхідності дружньої участі в житті інших людей, прегнення не стільки брати, скільки давати.

Глобальна переорієнтація свідомості, орієнтована на гнучку систему зв'язку людини з навколишнім середовищем, можлива тільки на основі щосносних рівноваги, причому діалог між людиною і природою - один з найбільш дієвих способів організації такої переорієнтації. Як вказується в роботі М. Хайдеггера: філософ повинна ставити питання, запитуватися, а видатний фізик XX ст. Р. Фейнман наголошує, що «у фізиці правильно поставлене питання набагато важливіше від пшуків відповіді на нього. Відповідь на правильне запитання відкривається сако собою - падає в підставлені долоні» [6, с. 47]. Вищесказане можна витлумачити так, що прагнення до правильного питання означає прагнення до встановлені рівноваги між дослідником і законами природи. І коли людина знаходить таку рівновагу, налаштовується на неї, вона отримує більш чітке уявлення про розвиток прородних процесів щодо цих рівноваг. Французький теолог і філософ Тейяр де Шаден пов'язує планетарні аспекти взаємозв'язку між людиною і навколишнім середовищем з поняттям «рефлексія», під яким розуміє прояв більш фундаментальних властивостей біосфери в цілому і її окремих елементів - згортання матерії, що організовується, в самій собі, де розглядає рефлексію як універсальну модель суб'єк-об'єктних відносин, де суб'єкт через об'єкт повертається до самого себе. В об'єкті він «впізнає» себе і тільки таким чином здатний щось зрозуміти: «людина зно приходить до самого себе і в усьому, що він бачить, розглядає самого себе» [6, с. 56]

Ряд ідей універсального еволюціонізму, емерджентність еволюціонізму, екологічної філософії добре корелюють з планетарним мисленням. Так в основі універсального (глобального) еволюціонізму лежить ідея про те, що наш Всесвіт є зв'язком всіх складових єдиною системою, його еволюція - це зростання різноманітності форм матеріальної організації, що вводиться в певні рамки і обмежується тенденцією до їх єдності і кооперативності. Емерджентний еволюціонізм пояснює Всесвіт на основі принципу емерджентності і телеологічного принципу розвитку, які розвивали К. Морган, С. Александер і А. Уайтхед. Спираючись на певний із цих принципів («властивості цілого неможливо звести до суми властивостей його частин»), А. Уайтхед висунув спеціальний термін «принцип процесу згідно з яким «буття речі створюється її становленням».[7, с. 25]. Мікропроцес

що лежать в основі світу, є «клітки» організмів, складених з макропроцесів, а «Порядок природи» вибудовується в ієрархію процесів [7, с. 32].

Отже, в основі екологічної філософії лежить ідея духовної єдності людини і космосу, відмови від традиційних цінностей сучасної цивілізації (успіх, прибуток, кар'єра) і моделей поведінки (егоїзм, індивідуалізм), - затверджується гармонійність і цілісність природи, тобто екологічна філософія виступає теоретичною основою ідеології альтернативних соціальних і культурних ідей планетарного мислення.

Основний зміст дослідження. Виходячи з фундаментальних властивостей планетарного мислення - цілісності і опори на само організаційні процеси, де Цілісність проявляється, передусім, у його нерозривному зв'язку з ноосферою, тобто має онтологічний і гносеологічний аспекти, планетарне мислення має об'єднувати всі сфери людської свідомості, в яких є стійкі зв'язки з фундаментальними рівновагами природи, являючи собою послідовний ряд гносеологічних рівноваг. Цілком очевидно, що останні спираються на відповідні їм онтологічні рівноваги, які разом з гносеологічними сплітаються в безперервний природний ланцюг, що має деяку схожість зі структурою ДНК.

Таким чином планетарне мислення багатовимірною завдяки тому, що врівноважує несвідомі і надсвідомі процеси мислення у межах людської свідомості, окремі одиничні відчуття з загальнопланетарними, властивими всьому людству. У планетарному мисленні людина розглядає предмет, що зацікавив її, у найрізноманітніших зв'язках, цілісно, що дозволяє здійснити в процесі пізнання перехід від явищ до їх сутності.

Опора планетарного мислення на самоорганізаційні процеси полягає в тому, що рівноважні ядра філософських систем, релігій, наукових теорій, творів літератури та мистецтва, сформувалися в результаті самоорганізації суспільства. Необхідність у планетарному мисленні виникла тоді, коли замість епізодичних взаємин людей з цими ядрами стали формуватися стійкі зв'язки, які направляли хід розумових процесів за допомогою їх врівноважених взаємодій з вищезгаданими ядрами. Таким чином, планетарне мислення виступає деякою оболонкою, Розумові процеси всередині якої спираються на рівноважні ядра філософських систем, релігій, літератури, мистецтва, взаємодіючи з ними рівноважним чином, що забезпечує цьому мисленню стійкість. В той же час, планетарне мислення тісно пов'язане з хаосом. Самоорганізація і прагнення до відносної рівноваги - дві сторони опори планетарного мислення на хаотичні стани природних систем. З одного боку, в процесі самоорганізації з хаосу утворюються нові структури (за аналогією з нерівноважною термодинамікою їх можна називати дисипативними), ЯКІ, в свою чергу, тяжіють до граничної рівноваги. З іншого боку, граничні відносні Рівноваги (внутрішні відносні рівноваги конкретних природних систем і відповідні їм інерційні рівноваги) спираються на хаос, який складає основу формування таких рівноваг.

Найбільш важливими рисами планетарного мислення ми вважаємо наступні:

- взаємодіють ядра філософії, релігії, природознавства, науки, що виявляється^{3а} допомогою їх самоорганізації;
- процес описаної взаємодії характеризується цілісністю, тобто необхідно, щоб у ньому брали участь всі самотутні взаємодії людини з навколишнім середовищем (були задіяні всі типи його енергетичного зв'язку з навколишнім середовищем);
- необхідний планетарно-космічний масштаб думки, тобто філософські системи, наукові теорії, літературні твори повинні орієнтуватися на загальнокосмічну єдність;
- планетарне мислення являє собою ступінь в розвитку ноосфери.

Висновки. Науково-технічна революція, яка виступала панівною силою над людством упродовж XX сторіччя, сприяла поглибленню знань про оточуючий світ, виникненню нових галузей наук, породила колосальний технологічний прорив та спричинила зародження ери інформатизації, комунікації та глобальних мереж. Сьогодні ми є свідками процесів глобалізації (франц. *global* - загальний, всесвітній), яка виявляється у розширенні й поглибленні міжнародних зв'язків, взаємозалежності суб'єктів світового співтовариства, у наявності багатьох проблем, які вийшли за межі окремих держав і стосуються інтересів усього людства, де відбувається переосмислення ціннісних орієнтирів і стратегій людського буття, а отже, і цілей освіти.

Формування планетарного мислення у людини дозволяє розробити оновлену світоглядну парадигму духовної еволюції людини як альтернативної стратегії виживання і збереження екології та здоров'я сьогодношньої цивілізації. Такий підхід, з нашого погляду, можна реалізувати шляхом впровадження ноосферної освіти та планетарного мислення у практику сучасних навчальних закладів, яке враховує всі форми повноти природи: гносеологічна і онтологічна повнота становлять якийсь єдиний цикл, рівноважно доповнюючи один одного.

Відмітимо, що освіта стає цілісною, коли навчальні дисципліни виявляються не просто сукупністю традиційних курсів, а утворюють єдині цикли фундаментальних дисциплін, об'єднаних загальною цільовою функцією, об'єктом дослідження, методологією побудови кожної з дисциплін і орієнтовані на міждисциплінарні зв'язки. Саме тому при вивченні фундаментальних дисциплін доцільним є формування у майбутніх фахівців планетарного мислення, яке дозволить узагальнювати знання студентів на рівні фізичної картини світу і тим самим сприятиме формуванню у них наукового світогляду, інтеграції навчального матеріалу. Крім того, виділення теорії як провідної структурної одиниці фундаментальної дисципліни відкриває великі можливості для цілеспрямованого добору конкретного навчального матеріалу.

Головне призначення планетарного мислення полягає в підготовці основи для розвитку концепції ноосферогенезу. Замкнуті цикли нообіогенезу характеризують собою більш складне поєднання планетарних оболонок на основі максимально можливої цілісності, що вписується в самоподібність Всесвіту і здатна зробити людство по-справжньому щасливим.

Література

1. Андрущенко В.П. Цивілізаційна місія освіти./ Андрущенко В.П.// - Відкритий урок. Плянди. - №4-5. - С.8-10.
2. Муравьев В.Н. Всеобщая производительная математика // Вселенское дело. Рига, 1934. Вып. 2. С. 116-140.
3. Русский космизм: Антология философской мысли / Сост. С. Г. Семенов, А.Г. Гачевой. - М.: Педагогика-Пресс, 1993. -240 с.
4. Чижевский А.П. Земное эхо солнечных бурь. М. - 1973- С.298-299
5. Холодный Н.Г Мысли натуралиста о природе и человеке // Н. Г. Холодный Избранные труды. - К.: Наук, думка, 1982. - С. 176-239.
6. Тейяр де Шарден П. Феномен человека. М.: Наука, 1987. - 211 с.
7. Уайтхед А. Н. Избранные работы по философии / Пер. с англ. Общ. ред. и вступ. ст. М. А. Кисселя. - М. : Прогресс, 1990. - 720 с.
8. Вернадский В. И. Научная мысль как планетарное явление. / В. И. Вернадский. - М.: Наука, 1991. - С. 241.
9. Вернадский В. И. Философские мысли натуралиста / В. И. Вернадский. - М. : Наука, 1988. - 520 с.
10. Максвелл Д.К. Избр. соч. по теории электромагнитного поля. — Москва: Наука, 1968. - 423 с.
11. Эйнштейн А. Собрание научных трудов. Т. 4. М.: Наука, 1967,- 123 с.